

ScienceRise: Pedagogical Education. № 7 (3). Pp. 9-16. URL: <http://dx.doi.org/10.15587/2016.74526>. [in Ukrainian].

14. Belenka, H. V. (2006). Vykhovatel ditey doshkilnoho viku: stanovlennia fakhivtsia v umovakh navchannia : monohrafiya. [A preschool children teacher: becoming a specialist in the conditions of study: a monograph]. Kyiv: Svitych. 304 p. [in Ukrainian].

(англійською переклала І.О. Пінчук – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії і методики початкової освіти, викладач методики навчання англійської мови Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка).

УДК 387.147:373.2.011.3 – 051:502/504

КРАЙНОВА Любов

канд. пед. наук, доцент, доцент кафедри дошкільної освіти та соціальної роботи, ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»
вул. ген. Батюка, 19, м. Слов'янськ, Донецька обл., Україна, 84121
E-mail: 0663057079@gmail.com

ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД У СИСТЕМІ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Анотація. У статті обговорюється проблема здійснення професійної підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти стосовно еколога-професійної компетентності. Розкрито особливості становлення вихователя як екологічної особистості. В умовах кризового стану природного довкілля у країні особливого значення набуває не тільки глибока обізнаність в екологічних проблемах (глобальних і регіональних), сучасна методична підготовка, але і внутрішні особистісні характеристики майбутнього педагога-дошкільника. Особливої уваги набуває формування системи морально-екологічних цінностей, переконань та екологічності у ставленні до природи і світу у цілому та до окремих предметів, явищ, людей, всіх живих створінь тощо. У статті розкривається поняття «екологічність» по відношенню до особистості педагога. Екологічність трактується як складова екологічної культури педагога-дошкільника. Екологічність – це готовність і здатність у будь-яких життєвих обставинах керуватися нормами гуманного ставлення до природи, прораховувати наслідки неухважного, необережного поводження у природі і соціумі та попереджати їх. Результати багаторічного діагностичного обстеження свідчать про нагальну необхідність формувати екологічну особистість майбутнього вихователя. Можливі шляхи впливу на екологічність особистості полягають у актуальному зв'язку з життям і практикою вирішення екологічних завдань та здійсненні спеціальної педагогічної підтримки індивідуальних зусиль студентів. Екологічне проектування як технологія залучення до педагогічних та екологічних реалій повинно здійснюватися системно і сприяти освоєнню освітнього простору міста, навчального закладу, дошкільної установи, власної домівки, гуртожитку, природних екосистем та ін. Пропонується етапність у формуванні екологічності особистості. Наголошується на необхідності дотримуватися принципу екологічності у ставленні до майбутніх фахівців, а саме, забезпечення впевненості у власних силах, схвалення екологічних ініціатив з боку студентів,
© Крайнова Л., 2020

Насичення екологічними смислами їхньої життєдіяльності, сприяння усвідомленню еколого-професійної місії педагога.

Ключові слова: екологічна культура, еколого-професійна підготовка, екологічність, педагогічна підтримка, психолого-педагогічні умови.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими і практичними завданнями. Глобальна екологічна криза викликана деструктивною людською діяльністю загрожує перетворитися у глобальну катастрофу, адже процеси руйнування природи можуть набути незворотного характеру. Збереження умов біологічного існування людини залежить саме від того, що й породило загрозу – від особливості людського способу життя [2]. В. Вернадський, аналізуючи процеси у біосфері Землі, дійшов висновку, що еволюція видів в наш час переходить у еволюцію біосфери. Перетворення біосфери у якісно новий стан – ноосферу – найважливіше завдання, яке стоїть перед людством сьогодні [1]. В. Вернадський покладався на людський розум, гуманізм, розумів, що успішність еволюції біосфери в ноосферу залежить від людини, від спільних зусиль людства. Він висував завдання формування «ноосферної» особистості.

В наш час вчені підкреслюють особливу гуманістичну функцію екологічної науки. Екологічна парадигма сучасної освіти передбачає проникнення екологічних смислів у всі освітні галузі. Не дивно, що з'явилися нові науки: «екологічна педагогіка», «екологічна психологія», «екологія людини». Екологічна проблематика у наш час тісно пов'язана з етичними проблемами. Процес екологічної освіти та виховання екологічної культури у нашій країні є неперервним – має починатися у дитинстві і продовжуватися все життя. Успіх цього процесу залежить від якості підготовки педагогів, які формують екологічні цінності та переконання молоді.

Найважливішим періодом становлення особистості, зокрема основ її екологічної культури є дошкільне дитинство. Вікові особливості маленьких дітей такі, що спілкування з природою виступає для них потужним фактором як загального психічного розвитку (інтелектуального, мовленнєвого, естетичного, морального), так і основ екологічного світорозуміння. Дошкільна педагогіка та методика природознавства вивчають можливості формування у дітей свідомого розуміння особливостей взаємодії людини і природи, розвитку чуттєвої сфери дітей та екологічних мотивів поведінки у процесі трудової та природоохоронної діяльності. Дана проблема цікавить багатьох вчених педагогів у наш час. Існує багато напрацювань щодо змісту екологічної освіти дошкільників, технологій її здійснення в умовах дошкільного закладу та її актуальність залишається високою на сучасному етапі розвитку суспільства. Безумовно, успішність її вирішення у першу чергу залежить від еколого-професійної готовності вихователів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Теоретичні засади вітчизняної екологічної освіти розробили А. Захлебний, І Зверев, Б. Ломов, О. Лосєв, А. Львовичкіна, В. Скребець, В. Ясвін. Проблема підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти до здійснення екологічного виховання дітей знайшла своє відображення в багатьох дослідженнях. Ми звернули свою увагу на праці Н. Лисенко [4], С. Ніколасової [5], І. Трубник [3], в яких вивчаються різні сторони екологічної підготовки

педагогів-дошкільників. Серед показників готовності майбутніх педагогів до роботи з дітьми розглядаються: природнича підготовка, пізнавальні цікавості до світу природи; світоглядні ціннісні позиції; високий рівень екологічної культури, спроможність виступити прикладом екологічно доцільної поведінки для дітей і їхніх батьків; мотиваційна готовність до здійснення екологічної освіти дітей, щире бажання покращити екологічну ситуацію у рідному краї, громадянська активність екологічного спрямування. Слід відзначити, що ставлення до природи самого педагога, характеристика з цієї точки зору особистості самого педагога, не було поза увагою дослідників. На перший план при цьому виступала необхідність бути прикладом у ставленні до природи для своїх вихованців. В наш час особистісна складова у професійній підготовці помітно зростає. Це пов'язано з новими викликами з боку загострення екологічної кризи та системними змінами у вищій освіті.

Вивчаючи практику підготовки майбутніх вихователів до ознайомлення з природою та екологічного виховання дошкільників, аналізуючи якість такої підготовки, ми звернули увагу на таке особистісне утворення, яке ми визначили як «екологічність» у ставленні до природи і соціуму. В умовах загострення екологічної кризи ця властивість особистості є дуже важливою для педагога. В існуючих публікаціях ця проблема не знаходить ґрунтовного опрацювання. В той же час її вивчення дозволить уточнити психолого-педагогічні умови успішної еколого-професійної підготовки.

Формулювання цілей статті – розглянути та уточнити умови психолого-педагогічної підтримки еколого-професійної підготовки майбутнього фахівця дошкільної освіти у вищому навчальному закладі.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Проблема набуття майбутніми педагогами особистісного творчого потенціалу, який може бути задіяний з перших днів перебування на робочому місці після закінчення вишу, не є остаточно вирішеною. На практиці існують серйозні проблеми щодо готовності до здійснення професійних обов'язків. Спостереження свідчать про наявність цих проблем і щодо еколого-професійної підготовки. На нашу думку, однією з причин є незрілість власних відносин зі світом, в якому живе молода людина. Нерозвиненість екологічної свідомості, особистісних екологічних мотивів ставлення до світу природи не може надихати на творчі прояви взаємодії зі світом.

Сучасна вища дошкільна педагогічна освіта знаходиться на шляху реформ, пошуку нових підходів у підготовці фахівців, формування сучасного педагогічного світогляду. В плані еколого-професійної підготовки це глибоке розуміння екологічних проблем, обізнаність у природних умовах, фауні і флорі рідного краю, активна професійна позиція щодо здійснення екологічної освіти і виховання дошкільників. Наша експериментальна система роботи враховувала потребу суспільства у формуванні активного суб'єкта власного професійного становлення, який усвідомлює свою причетність до життя на планеті та відповідальність за нього, здатний успішно впливати на результат екологічного виховання дошкільника. (Н. Лисенко, С. Ніколаєвої, І. Трубник та ін. [4;5;6]).

Вищезгадане вимагає від педагога не тільки природничої компетенції, хоча вона є дуже важливою основою методичної підготовки майбутнього вихователя, але й глибокої уваги до особистості студента, його людських якостей (високодуховні мотиви ставлення до природи, екоцентричний тип

свідомості, усвідомлення «ноосферних обов'язків» сучасної людини, поведінка на основі екологічної ідеології тощо).

Особливої уваги, на наш погляд, заслуговує така важлива властивість людської особистості, без якої неможлива гармонія у стосунках між людиною, природою і соціумом, як «екологічність». Екологічність розглядається як складова загальної культури, як важливий показник психологічної культури особистості, а також педагогічної та екологічної культури.

У визначенні екологічності ми виходили із розуміння, що екологічний – це такий, що не має негативних наслідків по відношенню до природи, живих істот і людей. Наука екологія піклується про цілісність взаємозв'язків між живою істотою і середовищем мешкання. Екологічно – це бережно по відношенню до існуючого у природі. Тож екологічність – це піклування про підтримку природної гармонії, прагнення не порушити нічого, що вважається природним.

Проблема екологічності особистості знаходить висвітлення у психологічній науці, зокрема у екологічній психології. Екологічність пов'язується зі здатністю особистості відчувати, бачити у природі партнера, зі ставленням до неї як до суб'єкту взаємодії [7]. Екологічна особистість здатна рефлексувати щодо власної екологічної поведінки, своєї ролі у збереженні природного довкілля. У психологічному плані екологічність – це врівноваженість взаємозв'язків між особистістю та її думками, поведінкою, здібностями. Саме з екологічності особистості пропонує почати вирішення екологічних проблем Г. Ільїн, тобто почати із себе. Сформуванню екологічності неможливо без уваги до такого особистісного утворення як совість. Де є совість, там є екологічність [3]. Екологічність для нас виступає показником успішності еколого-професійної підготовки майбутнього вихователя. Отже, під екологічністю особистості педагога розуміємо його властивість, здатність у будь-яких життєвих обставинах керуватися нормами гуманного ставлення до природного довкілля, виходячи із сучасних наукових досліджень, прораховувати наслідки необережного, неухважного поводження у природі та соціумі та попереджати їх, бути прикладом для оточуючих у ставленні до природи, до всіх проявів життя на основі усвідомлення своїх еколого-професійних обов'язків. Можна сказати, що екологічність – це певна внутрішня налаштованість особистості на гармонійне існування у світі, що проявляється у наповненості життя людини: і приватного, і професійного, екологічними смислами. Майбутній педагог щиро і любить природу, дітей, людей. Для нього це природний стан.

Дослідження проводилося на базі педагогічного факультету ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», що здійснює підготовку фахівців з дошкільної освіти. На початку вивчення навчальної дисципліни «Основи природознавства та методика ознайомлення дітей з природою» на кожному курсі проводиться діагностичне обстеження з метою визначення рівня екологічної культури студентів, однією із складових якої є екологічність особистості, її свідомості і поведінки. У якості діагностичних методик використовуємо психологічні діагностики В. Ясвіна «Пізнай себе» на визначення особливостей ставлення до природи на основі типу мотивації у ставленні до неї, «Альтернатива» для визначення місця природи у житті людини [7], опитування про еколого-професійну місію педагога, твори-есе «Я і природа», «Людина і природа», «Педагогіка і природа» «Дитина і природа» (за

вибором студента). Отримані матеріали надали можливість аналізувати початкову готовність студентів до набуття еколого-професійної компетенції. Наводимо деякі результати. Перш за все, звертає на себе увагу дуже приблизне уявлення про природу як могутній фактор, що впливає на розвиток дитини. В той же час студенти усвідомлюють роль природи у своєму житті, перш за все, для душевного відпочинку, релаксації, радості, відчуття спокою, відновлення фізичних сил тощо. Серед типів мотивації ставлення до природи у більшості студентів переважає естетичний і практичний тип мотивації. Когнітивний тип мотивації у більшості студентів на останньому місці. Особливу увагу варто приділити тим студентам, у яких переважає прагматичний тип мотивації. Це приблизно 10 % обстежуваних. Спостерігаючи за проявами екологічно доцільної поведінки, ми відмітили недостатній рівень прояву ініціативи та активності під час проведення екологічних акцій, проектів. Деякі студенти уникають участі у таких заходах. Звертають на себе увагу погляди опитуваних на проблему бездомних тварин, на можливі шляхи допомоги цим тваринам. За бажанням приблизно половина студентів підтримують відповідні акції. Частина студентів хотіла б брати участь у клубах за інтересами, зокрема любителів кішок. Дослідження засвідчило також недостатнє усвідомлення екологічних проблем як людства в цілому, так і регіональних. Тільки окремі студенти мали досвід серйозної участі у природоохоронній діяльності у своєму місті чи селищі. Звертає на себе увагу слабкість природничої складової готовності до виконання професійних обов'язків. Недостатній рівень обізнаності про природу рідного краю і регіональні проблеми екологічного характеру притаманний приблизно половині студентів. Неусвідомлення необхідності добре знати природу в роботі з дітьми також є характерною особливістю багатьох обстежуваних. Отже еколого-професійна підготовка на факультеті враховує ці особливості з метою підвищення якості методичної готовності до роботи з дітьми.

Перш ніж сформулювати психолого-педагогічні умови підтримки розвитку екологічності майбутнього педагога, наголосимо, що за великим рахунком весь процес навчання повинен бути екологічним. Наше дослідження присвячено розвитку екологічності у процесі вивчення дисципліни «Основи природознавства та методика ознайомлення дітей з природою», метою якої є еколого-професійна підготовка майбутнього педагога. Сучасні вимоги до вищої школи наголошують на необхідності надання студентам можливості виявити самостійність та відповідальність за якість власної освіти. Велика доля самоосвіти у процесі навчання потребує педагогічного супроводу набуття еколого-професійних компетенцій. Спрямованість на формування екологічності надає можливість охоплення всіх аспектів її прояву: психологічних, педагогічних, екологічних.

Формування екологічної спрямованості особистості майбутнього педагога-дошкільника забезпечувалося активацією екологічних мотивів поведінки та життєдіяльності у цілому. Це неможливо без потужних емоційних впливів, моральних, естетичних переживань з приводу різноманітних проявів екологічної кризи, фактичних прикладів погіршення стану довкілля, вражаючих реалій взаємодії людини і природи. Екскурсії у природу, до краєзнавчих музеїв, зоопарків, участь у екологічних проектах, екологічних всесвітніх акціях (Всесвітній день Води, Всесвітній день Землі, Всесвітній день захисту тварин тощо), еколого-краєзнавчі квести, відвідування дошкільних закладів сприяли високодуховним переживанням. При цьому важливо було створити та

підтримувати комфортні психологічні складники навчального процесу: довірливі взаємовідносини між учасниками, екологічність у ставленні до особистості студента, позитивне оцінювання результатів діяльності, підтримка екологічних та пізнавальних ініціатив.

Важливою педагогічною умовою успішного оволодіння екологічною складовою професійної підготовки є можливість розвитку екоцентричної свідомості, застосування сучасних досягнень екології, екологічної психології і педагогіки, філософії для насичення екологічними смислами власного життя, уточнення світоглядних позицій з точки зору сучасної науки. Осмислення методики ознайомлення дошкільників з природою відбувалося завдяки творчим роботам, присвяченим природі України і рідного краю, виступ з відповідними презентаціями, традиція участі студентів у міжрегіональній науково-практичній конференції «Ковиловий степ», бесіди духовно-екологічного змісту, написання творів-есе («Чи притаманна духовність Природі?», «Чи можливий діалог з природою?»). Дослідження підтвердило позитивний вплив спрямованості на розвиток екологічності. Підсумкова діагностика свідчить про підвищення цікавості до вивчення предмету, зростання ініціативної поведінки екологічного змісту, прояви цікавості щодо ставлення до природи дітей, їхніх суджень, рівня уявлень. Характерним є також критичне ставлення до результатів опанування професією. Найбільші труднощі викликає у них «жива» робота з дітьми (вміння проводити різні форми діяльності у природі, вміння створювати розвивальне екологічне середовище групи, дошкільного закладу тощо).

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Еколого-професійна підготовка майбутніх фахівців дошкільної освіти потребує уваги до такого особистісного утворення як «екологічність». Сучасний стан планетарної кризи відносин між людьми і природою вимагає особливого особистісного екологічного характеру процесу підготовки спеціаліста, який здатний формувати екологічну особистість дитини. Для цього необхідно створити умови, які сприятимуть зростанню участі студентів у процесі власного професійного становлення. Зовнішні педагогічні впливи на мотиваційну сферу особистості, розвиток екологічної свідомості, інноваційної та ініціативної поведінки по відношенню до природи, наближення процесу навчання до практики екологічного виховання потребують педагогічної і психологічної підтримки зусиль з боку студентів у процесі опанування професією.

Подальше вивчення проблеми може бути пов'язане із створенням системи педагогічних впливів, психологічної підтримки та супроводу еколого-професійного становлення майбутніх педагогів-дошкільників.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Вернадский В.И. Биосфера. М., Мысль, 1989. 97 с.
2. Безпека життєдіяльності / [Желібо Є.П., Заверуха Н.М., Зацарний В.В.]; за ред. Є.П. Желібо. 4-те вид. Київ. Каравела, 2005. 344 с.
3. Ильин Г. Экологическая личность. С чего начать? М., Общество «Знание» России, 2000. 102 с.
4. Крайнова Л.В. Формування основ екологічно мотивованої поведінки дітей дошкільного віку: монографія. Слов'янськ, 2014. 187 с.
5. Лисенко Н.В. Екооко: дошкільник пізнає світ природи: навчально-методичний посібник. К., Видавничий Дім «Слово», 2015. 352 с.

6. Николаева С.Н. Теория и методика экологического образования детей: учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений. М., 2002. 336 с.
7. Ясвин В.А. Психология отношения к природе. М. : Смысл, 2000. 456 с.

Стаття надійшла до редакції 16.12.2019.

КРАЙНОВА Любовь

канд. пед. наук, доцент, доцент кафедры дошкольного образования и социальной работы ГВУЗ «Донбасский государственный педагогический университет»

ул. Ген. Батюка, 19, г. Славянск, Донецкая обл., Украина, 84121

E-mail: 0663057079@gmail.com

ПЕДАГОГИЧЕСКОЕ СОПРОВОЖДЕНИЕ В СИСТЕМЕ ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ СПЕЦИАЛИСТОВ ПО ДОШКОЛЬНОМУ ОБРАЗОВАНИЮ

Резюме. В статье обсуждается проблема осуществления профессиональной подготовки будущих специалистов по дошкольному воспитанию относительно эколого-профессиональной компетентности. Раскрыты особенности становления воспитателя как экологической личности. В условиях кризисного состояния природной среды в стране особое значение приобретает не только глубокая осведомленность в экологических проблемах (глобальных и региональных), современная методическая подготовка, но и внутренние личностные характеристики будущего педагога-дошкольника. Особое внимание приобретает формирование системы морально-экологических ценностей, убеждений и экологичности в отношении к природе и миру в целом, к отдельным предметам, явлениям, людям, живым существам. В статье раскрывается понятие «экологичность» по отношению к личности педагога. Экологичность трактуется как составная экологической культуры. Экологичность – это готовность и способность в любых жизненных обстоятельствах руководствоваться нормами гуманного отношения к природе, просчитывать последствия невнимательного, неосторожного поведения в природе и социуме и предупреждать их. Результаты многолетнего диагностического обследования свидетельствуют о насущной необходимости формировать экологическую личность будущего воспитателя. Возможные пути влияния на экологичность личности состоят в активной связи с жизнью и практикой решения экологических задач и осуществления специальной педагогической поддержки индивидуальных усилий студентов. Экологическое проектирование как технология привлечения к реалиям жизни должно осуществляться системно и способствовать освоению образовательного пространства города, учебного заведения, дошкольного учреждения, собственного жилища, общежития, природных экосистем и т.п. Предлагается этапность в формировании экологичности личности. Подчеркивается необходимость придерживаться принципа экологичности по отношению к будущим специалистам, а именно: обеспечение уверенности в своих силах, поддержка экологических инициатив со стороны студентов, насыщение экологическими смыслами их жизнедеятельности, способствование осознанию эколого-профессиональной миссии педагога.

Ключевые слова: экологическая культура, эколого-профессиональная подготовка, экологичность, педагогическая поддержка, психолого-педагогические условия.

KRAINOVA Liubov

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Preschool Education and Social Work of the SHEI “Donbas State Pedagogical University”

19, Henerala Batiuka Str., Sloviansk, Donetsk region, Ukraine, 84116

E-mail: 0663057079@gmail.com

PEDAGOGICAL SUPPORT IN THE SYSTEM OF ECOLOGICAL TRAINING OF FUTURE SPECIALISTS OF PRESCHOOL EDUCATION

Summary. The article presents the discussion of the problem of the pedagogical support of the ecological-pedagogical training of future specialists of preschool education. The concept of “environmental friendliness” as a component of the ecological culture of the individual. The results of the diagnostic survey of the ecological reflection in the process of ecological-professional growth are represented. It is focused on the necessity of relying on the principle of environmental friendliness. The pedagogical conditions, methods and techniques of the pedagogical support of students’ ecological-pedagogical initiatives are considered.

Keywords: ecological culture, ecological-professional training, ecological upbringing, environmental friendliness, psychological-pedagogical conditions.

Abstract. Introduction. The article presents the discussion of the problem of the pedagogical support of the ecological-pedagogical training of future specialists of preschool education.

Analysis of publications. The theoretical bases of the investigation have been the scientific works on problems of ecological education and ecological psychology (A. Zakhliebnyi, I. Zveriev, B. Lomov, O. Losiev, A. Lovochkina, V. Skrebets, V. Iasvin), and also the works devoted to the ecological-pedagogical training of the preschool educator (N. Lysenko, S. Nikolaieva, I. Trubnyk).

Purpose. The purpose of the article is to clarify the conditions of the pedagogical support of the ecological-professional training of the future specialist of preschool education at higher educational institutions.

Results. It is clarified the concept of “environmental friendliness” regarding the personality of the educator. Environmental friendliness is an indicator of ecological culture and depends on the ability of the individual to view nature as a partner, a subject of interaction. The analysis of the ways of the psychological-pedagogical support of students’ environmental initiatives in the process of ecological designing is presented.

Conclusions. It is impossible to focus efforts on the personal formation of future specialists in the process of ecological-professional training neglecting environmental friendliness as an indicator of ecological culture.

REFERENCES

1. Vernadskii, V. I. (1989). *Biosfera [Biosphere]*. M.: Mysl [in Russian].
2. Zhelibo, Ye. P., Zaverukha, N. M., Zatsarnyi, V. V. (2005). *Bezpeka zhyttiediialnosti [Life Safety]*. K.: Karavela [in Ukrainian].
3. Ilin, G. (2000). *Ekologicheskaiia lichnost. S chego nachat? [Ecological personality. Where to begin?]*. M.: Obshchestvo «Znanie» Rossii [in Russian].
4. Krainova, L. V., & Trubnyk, I. V. (2014). *Formuvannia osnov ekolohichno motyvovanoi povedinky ditei doshkilnoho viku: monohrafiia [Forming the bases of ecologically-motivated behavior of preschoolers: monograph]*. Sloviansk [in Ukrainian].

5. Lysenko, N. V. (2015). *Eko – oko: doshkilnyk piznaie svit pryrody: navchalno-metodychnyi posibnyk [Eco-eye: a preschooler cognizes the world of nature: manual guide]*. K.: Vydavnychi Dim «Slovo» [in Ukrainian].
6. Nikolaeva, S. N. (2002). *Teoriia i metodika ekologicheskogo obrazovaniia detei: ucheb. posobie dlia stud. vyssh. ped. ucheb. zavedeni [Theory and teaching methods of ecological education of children: manual for students of higher pedagogical educational institutions]*. Moskva [in Russian].
7. Iasvin, V. A. (2000). *Psikhologiiia otnosheniia k prirode [Psychology of attitude to nature]*. M.: Smysl [in Russian].

(англійською переклала В.В. Слабоуз - доцент кафедри іноземних мов ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»)

УДК 374.7

КУЦЕНКО Тетяна

канд. педагогічних наук, доцент кафедри наукових основ управління і психології, Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди

вул. Алчевських, 29, м. Харків, Україна, 61002

E-mail: work.ukr20@gmail.com

НАВЧАННЯ ПРОТЯГОМ ЖИТТЯ: СУЧАСНІ ЄВРОПЕЙСЬКІ ВИКЛИКИ

Анотація. Дана стаття присвячена висвітленню європейської нормативно-правової бази та освітніх програм, за якими здійснюється навчання протягом життя. Уточнено суть, мету і характерні ознаки навчання протягом життя; визначено його переваги та етапи здійснення. Розкрито європейські документи, які регулюють організацію навчання протягом життя (Резолюція, прийнята Радою ЄС, про оновлену Європейську програму навчання дорослих; Європейська рамка кваліфікацій; Рекомендації Ради ЄС щодо підвищення кваліфікації; Рекомендації Європейського парламенту і Ради щодо ключових компетентностей для навчання протягом життя, Меморандум про навчання протягом життя). Охарактеризовано особливості реалізації Програми Європейської Комісії щодо навчання протягом життя, яка передбачає впровадження чотирьох підпрограм, а саме: програми професійної освіти та навчання «The Leonardo da Vinci programme», програми освіти для дорослих «Grundtvig», провідної програми обміну студентами, викладачами закладів вищої освіти Європейського Союзу «Erasmus» і програми «Comenius», яка орієнтується на дошкільну, початкову і середню освіту і фокусується на навчанні учнів і вчителів. Визначено інші програми і проекти, пов'язані із навчанням протягом життя, зокрема: «Transversal» (короткі, інтенсивні навчальні візити для спеціалістів у галузі освіти та професійної підготовки), «Jean Monnet» (стимулює викладання, роздуми та дискусії з питань європейської інтеграції із залученням закладів вищої освіти) і «Horizon-2020» (має на меті підтримку досліджень і розвиток інновацій та їх інтеграцію). Визначено пріоритетні напрями реалізації освітніх проектів у межах програм співробітництва з ЄС та закладами освіти України.

© Куценко Т., 2020